

KAMUSAL YAPTIRIMLAR VE TEDBİRLERE İLİŞKİN AVRUPA KURALLARI

Çeviren: Dr. Hakan A. YAVUZ *

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin Üye Devletlere Kamusal Yaptırımlar ve Tedbirlere İlişkin Avrupa Kuralları Hakkında Verdiği CM/Rec (2017) 3 Sayılı Tavsiye Kararı¹

Bakanlar Komitesi, Avrupa Konseyi Kuruluş Kanunu'nun 15(b) maddesi uyarınca;

Avrupa Konseyi üyesi devletler arasındaki bütünleşmiş (*integrated*)² ceza politikaları alanında uluslararası iş birliğini güçlendirmek için genel ilkelerin tespit edilmesi hususunun önemini dikkate alarak;

Kamusal alanda infaz edilen (*enforcement*) yaptırımlar (*sanctions*) ve tedbirlerin (*measures*) uygulanmasında üye devletlerde meydana gelen önemli gelişimi dile getirerek;

Bu tür yaptırımlar ve tedbirlerin; suçla mücadele, suçun ortaya çıkardığı zararların azaltılması ile adaletin güçlendirilmesi için önemli araçlar olduğunu, gözetim (*custody*) ve hapis cezası uygulamalarının olumsuz etkilerini azalttıklarını dikkate alarak;

Bu yaptırımlar ve tedbirlerin oluşturulması, hükmedilmesi (*imposition*) ve uygulanmasına yönelik uluslararası normların geliştirilmesine atfedilen önemi dikkate alarak;

* Hâkim, Lahey Adalet Müşaviri, hayavuz@gmail.com, <https://independent.academia.edu/HakanYavuz>

¹ **Çevirenin Notu:** Bu karar, Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin 22 Mart 2017 tarihli 1282. Bakan Yardımcıları Toplantısında kabul edilmiştir. Giriş bölümünde de ifade edildiği üzere, bu karar ile "Kamusal Yaptırımlar ve Tedbirlere İlişkin Avrupa Kuralları Hakkındaki Rec (92)16 Sayılı Tavsiye Kararı" ile "Kamusal Yaptırımlar ve Tedbirlere İlişkin Avrupa Kurallarının Uygulanmasının Geliştirilmesine İlişkin Rec (2000)22 Sayılı Tavsiye Kararı" ortadan kaldırılmıştır. Çeviri, Kararın İngilizce metni esas alınarak yapılmış olup, açıklayıcı metin (*commentary*) bölümü çeviriye dahil edilmemiştir. Tavsiye Kararı'nın orijinal metnine erişim için bkz: "Recommendation CM/Rec (2017)3 of the Committee of Ministers to Member States on the European Rules on Community Sanctions and Measures", <https://rm.coe.int/168070c09b>, Erişim Tarihi: 23.10.2017.

² **Çevirenin notu:** Çeviri yapılırken asıl metindeki şekil formatı ve vurgulara sadık kalınmış, bununla birlikte terminolojik olarak önem atfedilen bazı kelime ve kavramların orijinalleri parantez içlerinde metne dâhil edilmiştir. Yine bazı kelime ve kavramların alternatif çevirileri kesme işaretiyle birlikte okuyucuların dikkatine sunulmuştur.

Zaman içerisinde kamusal yaptırımlar ve tedbirlerin daha etkin kullanımı için yeni imkânların ortaya çıkması ve bu nedenle hapis cezasına ancak son çare (*last resort*) olarak başvurulması gerektiğinin bilincinde olarak;

Ayrıca kamusal alanda/toplum içinde infaz edilen yaptırımlar ve tedbirler alanında meydana gelen önemli gelişmeler ve değişen uygulamalar ile üye devletlerce ortaya konan hususların, Kamusal Yaptırımlar ve Tedbirlere İlişkin Avrupa Kuralları'nda yer alan hükümlerin düzenli şekilde güncellenmesini gerektirdiği hususunun farkında olarak;

Bu yaptırımlar ve tedbirlere başvurulması ve uygulanmasında her zaman Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nde (ETS No. 5) yer alan temel yasal güvencelere ve Kamusal Yaptırımlar ve Tedbirlere İlişkin Avrupa Kuralları'nda yer alan ilkelere saygı gösterilmesi gerektiğine vurgu yaparak;

Bu Tavsiye Kararının, Bakanlar Komitesi'nin şu Tavsiye Kararları ile olan ilgisini kabul ederek:

Cezalandırmada Tutarlılığa İlişkin Rec (92)17 sayılı Tavsiye Kararı,

Ceza ve Tedbirlerin Uygulanmasıyla İlgili Personele İlişkin Rec (97)12 Sayılı Tavsiye Kararı,

Ceza İşlerinde Arabuluculuğa İlişkin Rec (99) 19 Sayılı Tavsiye Kararı,

Cezaevlerinin Aşırı Kalabalıklaşması ve Cezaevi Nüfusu Enflasyonuna İlişkin Rec (99)22 Sayılı Tavsiye Kararı,

Şartla Salverilmeye İlişkin Rec (2003)22 Sayılı Tavsiye Kararı,

Denetimli Serbestliğe İlişkin Avrupa Kuralları Hakkında CM/Rec (2010)1 Sayılı Tavsiye Kararı,

Elektronik İzlemeye İlişkin Avrupa Kuralları Hakkında CM/Rec (2014)4 Sayılı Tavsiye Kararı;

Hapis Dışı Tedbirlere İlişkin Birleşmiş Milletler Minimum Standart Kuralları'nı (Tokyo Kuralları) göz önünde bulundurarak;

Bu Tavsiye Kararı ile hâlihazırda bulunan;

Kamusal Yaptırımlar ve Tedbirlere İlişkin Avrupa Kurallarının Uygulanmasının Geliştirilmesine İlişkin Rec (2000)22 Sayılı Tavsiye Kararı ile,

Kamusal Yaptırımlar ve Tedbirlere İlişkin Avrupa Kuralları Hakkındaki Rec (92)16 Sayılı Tavsiye Kararı'nı **geçersiz kılarak**;

Üye devlet hükümetlerine aşağıdaki **tavsiyelerde bulunmaktadır**:

- Kamusal yaptırımlar ve tedbirlerin düzenlenmesi ve uygulanmasına ilişkin politikalarını, mevzuatını ve uygulamasını gözden geçirirken bu tavsiye kararının ekinde yer alan standart ve ilkeleri dikkate almalıdır.
- Bu tavsiye kararı ve beraberindeki açıklamaların, kendi ulusal dillerine tercüme edilmesini ve mümkün olan en geniş şekilde ve özellikle de yargı makamları, denetimli serbestlik hizmetleri, sosyal hizmetler ve cezaevi yönetimleri ile basına ve kamuya dağıtılmasını sağlamalıdır.

EK

Kapsam ve Amaç

Bu kurallar şu amaçları hedeflemektedir:

a. Ulusal kanun koyuculara, karar ve uygulama makamlarına kamusal yaptırımlar ve tedbirlerin adil ve etkin bir şekilde uygulanmasının sağlanmasına yardımcı olacak bir dizi standartlar oluşturulacaktır. Bu uygulama, toplumun korunması, yasal düzenin sağlanması ve failerin (*offenders*) neden olduğu zararları telafi etmelerine imkân tanırken aynı zamanda sosyal rehabilitasyona destek verilmesi gerekliliğini dikkate almalıdır;

b. Üye devletlere, kamusal yaptırımlar ve tedbirlerin faydalarından tam olarak yararlanmaları ve tüm ilgili tarafların temel haklarını korumaları için kamusal yaptırımlar ve tedbirlerin uygulamaya konması ve kullanılmasına ilişkin yönlendirme yapacaktır. Benzer şekilde, bu yaptırımlar ve tedbirlerin kötüye kullanımına – örneğin, belirli bir toplumsal grubun aleyhine kullanımından kaynaklanabilecek – karşı önlem alınması önem arz etmektedir. Bu nedenle, bu yaptırımlar ve tedbirlerin toplumsal avantajları ve dezavantajları ile bunlardan kaynaklanan veya kaynaklanabilecek olan olası risklerin dikkate alınması gerekir. Kamusal yaptırımlar ve tedbirlere ancak uygun olan durumlarda başvurulmalıdır;

c. Kamusal yaptırımlar ve tedbirlerin uygulanmasından sorumlu olan personele ve bu alanda rol alan toplumdaki herkese davranış kuralları açık biçimde bildirilecek; böylece yaptırımlar ve tedbirlere, öngörülen koşullar ve yükümlülöklere uygun şekilde uygulanması nedeniyle meşruiyet kazandırılacaktır. Yaptırımlar ve tedbirler katı ve şekilci biçimde uygulanmamalı; ancak, bireyselleştirme ilkesine uygun olarak uygulanmalıdır. Böylece, kamusal yaptırımlar ve tedbirler suç ile şüpheli ve failin özelliklerine uygun olacaktır. Ayrıca uluslararası düzeyde belirlenmiş olan kurallara atf yapılabilmesi, özellikle çalışma yöntemleri bakımından tecrübe paylaşımına imkân tanıyacaktır.

Bu Kurallar, hakkında kamusal yaptırım veya tedbir uygulaması yapılan kişiler için geçerlidir. Kamusal yaptırımlar veya tedbirler, haklarında mahkûmiyet kararı olan failler hakkında da uygulanabilir. ‘Şüpheliler (*suspects*)’ terimi, hakkında mahkûmiyet kararı olmayan ancak yargı veya başka bir makam tarafından haklarında kanunda öngörülen tedbirlere başvurulmuş olan kişiler için kullanılır. Ancak, özellikle çocuklarla ilgili olan yaptırımlar ve tedbirler, Bakanlar Komitesi’nin Yaptırımlar veya Tedbirlere Tabi Olan Çocuk Faillere İlişkin Avrupa Kuralları hakkındaki CM/Rec (2008)11 sayılı Tavsiye Kararı kapsamında yer almaktadır.

Tanımlar

Bu tavsiye kararı kapsamında:

“Kamusal yaptırımlar ve tedbirler” tabiri, şüpheli veya faillerin toplumda yer almasını sağlayan ve bu kişileri belirli koşul ve/veya yükümlülüklerle tabi tutarak, özgürlükleri üzerinde bazı kısıtlamalar uygulayan yaptırımlar ve tedbirler anlamına gelir. Bu terim, yargı veya idari bir makam tarafından hükmedilen herhangi bir yaptırım ya da yaptırım içeren bir karar öncesinde veya bu karar yerine alınan herhangi bir tedbir ile hapis cezasının cezaevi dışında infaz edilmesini sağlayan diğer yöntemler için kullanılmaktadır.

“Karar makamları” tabiri, yargısal, idari veya kanun gereğince kamusal yaptırımlar veya tedbirleri uygulamaya ya da bunların koşulları ve yükümlülüklerini değiştirmeye yetkili kılınmış kurum veya kurumlar anlamına gelmektedir.

“Uygulama makamları” tabiri, kamusal yaptırım veya tedbirin uygulanma şekline karar veren ve fiili olarak uygulanmasından sorumlu olan kurum veya kurumlar anlamına gelmektedir. Uygulama makamı birçok ülkede, denetimli serbestlik kurumudur.

Bölüm I: Temel İlkeler

1. Kamusal yaptırımlar ve tedbirler, özgürlükten mahrum bırakma yoluna başvurulmaksızın, şüpheli veya faillerin adil ve etkin bir şekilde denetimine, yönlendirilmesine ve bu kişilere yardım sağlanmasına imkân verebilir. Bunlar (kamusal yaptırımlar ve tedbirler) suçtan vazgeçirmeyle ilgili toplumsal kapsayıcılığa/sosyal içerilmeye (*social inclusion*) ilişkin beklentilerin gelişmesini sağlayabilir.

2. Ulusal mevzuat, yeterli ölçüde çeşitlendirilmiş uygun kamusal yaptırımlar ve tedbirler içermeli ve bunlar pratikte de uygulanabilir olmalıdır.

3. Kamusal yaptırımlar ve tedbirlerin mahiyeti ve süresi, kişiye isnat edilen suç veya kişi hakkında hükmolunan cezanın ağırlığı ile orantılı olmalı ve ilgilinin kişisel koşulları dikkate alınmalıdır.

4. Kamusal yaptırımlar ve tedbirler, insan haklarını koruyacak, şüpheli veya faille toplumun bir kişiyi olarak sorumluluklarını yerine getirme imkânı tanıyacak ve bu konuda onları teşvik edecek bir şekilde uygulanmalıdır. İnsan hakları ve temel özgürlüklere ilişkin uluslararası standartlara aykırı olan kamusal yaptırımlar veya tedbirler düzenlenmemeli veya uygulanmamalıdır.

5. Kamusal yaptırımlar veya tedbirler, uluslararası düzeyde kabul edilen etik standartlara uygun olmayan tıbbi veya psikolojik tedavi içermemelidir.

6. Kamusal yaptırımlar ve tedbirlere hükmedilmesi ve bunların uygulanmasında ırk, renk, etnik köken, milliyet, cinsiyet, yaş, maluliyet, cinsel yönelim, dil, din, siyasi veya diğer görüşler, ekonomik, sosyal veya diğer statüler ya da fiziksel veya ruhsal durum temelinde herhangi bir ayrımcılık yapılmamalıdır. Şüpheli ve faillerin farklılıkları ve kendilerine özgü kişisel ihtiyaçları dikkate alınmalıdır.

7. Kamusal yaptırım ve tedbirler, yabancı uyruklu şüpheliler ve failer için bu Kurallarda belirlenen ilkeler uyarınca adil bir şekilde uygulanabilir olmalı ve onların şartlarından kaynaklanan farklılıklar dikkate alınmalıdır.

8. Kamusal yaptırımlar ve tedbirlerin mahiyeti, kapsamı ve uygulama yöntemleri; şüpheli ve faillerin, ailelerinin ve diğer ilgililerinin haysiyet ve mahremiyetine saygı gösterilmesine ilişkin ilkelere uygun olmalıdır.

9. Kamusal yaptırımlar ve tedbirlerin uygulanmasının suç mağdurlarıyla irtibat kurulmasını gerektirdiği durumlarda mağdurların haklarına, bu alanda uluslararası düzeyde kabul edilen etik standartlar uyarınca saygı gösterilmelidir.

10. Uygun durumlarda ve suç mağdurlarının haklarına ve gereksinimlerine gerekli özen gösterilerek, faillere mağdurlar veya kamu aleyhine işledikleri suçlar nedeniyle telafi (*reparation*) imkânı tanınmalı ve failler bu yönde teşvik edilmelidir.

11. Kamusal yaptırımlar ve tedbirler, ilgili kararda belirlenenin üzerinde acı/eza (*afflictive*) verecek şekilde uygulanmamalıdır. Haklar, bu yaptırımlar veya tedbirlerin uygulanması için gerekli olandan daha geniş bir kapsamda sınırlandırılmamalıdır.

12. Mevzuatta, ilgili yaptırım veya tedbire ilişkin bir koşul veya yükümlülüğün yerine getirilmemesi durumunda, kamusal yaptırımın veya tedbirin otomatik olarak hapis cezasına çevrileceği yönünde bir hüküm bulunmamalıdır. Ancak bu durum, koşullu salıverilme şartları uyarınca cezaevinden tahliye edilen ancak ilgili yükümlülükleri yerine getirmeyen failerin cezaevine tekrar gönderilme seçeneğini engel olmamalıdır.

13. Ulusal mevzuat, uygulama makamlarının işlemlerinin düzenli şekilde denetlenmesini ve bağımsız şekilde izlenmesini öngörmelidir. Denetim ve izleme süreci, nitelikli ve tecrübeli kişiler tarafından yürütülmelidir.

Bölüm II: Yasal Çerçeve

Mevzuat

14. Kamusal yaptırımlar ve tedbirlerin türü, süresi ve uygulama usullerinin yanı sıra kullanımı da kanunla düzenlenmelidir.

15. Kamusal yaptırımlar ve tedbirlere ilişkin koşullar ve yükümlülükler ile bu bunlara uyulmamasının sonuçları açık ve net ifadeler ile tanımlanmalıdır.

16. Kamusal yaptırımlar ve tedbirlere hükmedilmesi, bunların değiştirilmesi ve kaldırılması hususlarına karar veren makamlar ile bunların yetki ve sorumlulukları kanunla düzenlenmelidir.

17. Kamusal yaptırımlar ve tedbirlerin uygulanmasından sorumlu makamlar ile bunların görev ve sorumlulukları kanunla düzenlenmelidir. Bu makamların, uygulama yöntemlerine karar verme, uygulamaya ilişkin görevlerini gerekli olduğu takdirde üçüncü kişilere devretme veya yaptırımlar ve tedbirlerin uygulanmasına ilişkin anlaşmalar (*agreements*) yapma yetkileri de kanunda düzenlenmelidir.

18. Ulusal mevzuat, belirli suçlara uygun bir karşılık olarak hapis cezası gerektirmeyen yaptırımlar veya tedbirler öngörmek suretiyle özgürlükten

mahrum bırakmayı gerektiren cezalara başvurulmasının azaltılmasına imkân tanınmalıdır.

19. Kamusal yaptırımlar ve tedbirlerin ağır ve mükerrer suçlular bakımından veya belirli suç türlerine ilişkin olarak kullanımını engelleyen kanunlar dâhil her türlü resmi engeller gözden geçirilmeli ve uygun olduğu ölçüde yürürlükten kaldırılmalıdır.

20. Var olan sosyal güvenlik sisteminden yararlanma hakları veya diğer medeni haklar, kamusal yaptırım veya tedbire hükmedilmesi veya bunların uygulanması nedeniyle kısıtlanmamalıdır (yaptırımın bir parçasını teşkil eden sınırlamalar hariç).

Kamusal Yaptırımlar ve Tedbirlere Hükmedilmesi

21. Kamusal yaptırım veya tedbirin süresi, kararı vermeye yetkili olarak kanunla öngörülen makam tarafından belirlenmelidir.

22. Kamusal yaptırım veya tedbirin mahiyeti ve süresi, suçun ağırlığına ve mağdura verdiği zararlarla orantılı olacak ve kişisel ihtiyaçlar ve koşulların yanı sıra, değerlendirmesi yapılan riskleri de dikkate almalıdır.

23. Genel olarak, kamusal yaptırım veya tedbire belirli bir süre ile hükmedilmelidir. Ancak istisnai olarak kanunun, kamusal yaptırım veya tedbirin süresinin uzatılabileceğini öngördüğü durumlarda, karar makamı tarafından söz konusu istisnai koşulların halen geçerli olup olmadığının değerlendirilmesi için düzenli incelemeler yapılmalı ve geçerli olmadığının tespit edilmesi halinde, kamusal yaptırım veya tedbirin uygulanmasına son verilmelidir.

24. Mahkeme veya savcıya kamusal yaptırım veya tedbirin formüle edilmesi, buna hükmedilmesi veya bunların uygulanmasına ilişkin tavsiye, ancak kanunda öngörülen kurumun görevlisi tarafından verilebilmelidir.

25. Şüpheli ve failer, kendilerini kamusal yaptırım veya tedbire tabi tutan karara karşı bir yargı makamı önünde itirazda bulunma hakkına sahip olmalıdır.

26. Karar ve uygulama makamları arasında kamusal yaptırımlar ve tedbirlere hükmedilme ve bunların uygulanmasına ilişkin uygulamaya yönelik hususların düzenli şekilde ele alınmasını kolaylaştıran iletişim kanalları oluşturmalıdır.

Bölüm III: Kamusal Yapıtlımlar ve Tedbirler: Uygulama ve Yöntemler

Genel Olarak

27. Kamusal yapıtlımlar ve tedbirlere hükmedilmesi ve bunların uygulanması ile kişinin topluma karşı sorumluluk bilincini geliştirilmesi amaçlanmalıdır. Bu nedenle, kamusal yapıtlımlar ve tedbirler şüpheli ve failer açısından mümkün olduğu kadar anlamlı hale getirilmeli ve bu onların kişisel ve sosyal gelişimine katkı sağlanması amaçlanmalıdır. Gözetim (*supervision*) yöntemleri de bu amaçlara hizmet etmelidir.

28. Uygulama makamları; kamusal yapıtlımlar ve tedbirlere tabi olan kişileri, sahip oldukları hak ve yükümlülükler hakkında bilgilendirmeli ve bu hakların güvence altına alınması ile yükümlülüklerin yerine getirilmesine imkân sağlamak için bu kişilere yardımcı olmalıdır. Uygulama makamı personeli ile sürece iştirak eden kuruluşların personeli ve toplumdaki seçilecek kişiler bu bağlamdaki görevleri hakkında bilinçlendirilmelidir.

29. Kamusal yapıtlım veya tedbirin uygulanması ile şüpheli ve failer ile işbirliği yapılmasının sağlanması ve bu kişilerin kamusal yapıtlım veya tedbiri, işlenen suç için adil ve makul bir karşılık olarak görmelerinin sağlanması amaçlanmalıdır. Bu nedenle, şüpheli ve failer, kamusal yapıtlım veya tedbirin hakkında verilecek karar öncesinde sözlü veya yazılı olarak beyanda bulunma hakkını haiz olmalı ve karar alma sürecine mümkün olduğu kadar katılabilmelidirler.

30. Kamusal yapıtlım veya tedbirin uygulanmasına ilişkin kararlar, şüpheli veya failere anlayacakları dilde açıkça anlatılmalıdır. Bu kişilere uygulama makamları tarafından verilecek talimatlar, elverişli (*practical*) ve kesin (*precise*) olacaktır.

31. Mükerrer suçluluğun azaltılmasına ve yeniden sosyalleşmeye (*social reintegration*) odaklanan kamusal yapıtlımlar ve tedbirlerin uygulanması, şüpheli veya fail, gözetim görevlisi (*supervisor*) ile uygulamaya iştirak eden kurumlar veya toplumdaki seçilen kişiler arasındaki iş ilişkilerinin gelişimine/tekâmülüne bağlıdır.

32. Uygulama yöntemleri, her dosyanın kendine özgü koşullarıyla uyumlu olmalı, yapıtlımlar ve tedbirlerin uygulanmasından sorumlu makam ve personel, bunun gerçekleştirilmesi için yeterli ölçüde takdir yetkisine (*discretion*) sahip olmalıdır.

33. Kişinin, kamusal yapıtlımlar ve tedbirlerin uygulanmasına istinaden kişisel, sosyal veya maddi desteğe ihtiyaç duyduğu tespit edildiği takdirde

yükümlülüklerin yerine getirilmesine imkân sağlayacak adil ve uygun önlemler (*fair and proper provision*) alınmalıdır.

34. Kontrole yönelik faaliyetler (*controlling activities*), ancak hükmedilen yapıtlım veya tedbirin uygun bir şekilde yerine getirilmesi için gerekli olduğu ölçüde gerçekleştirilmelidir. Bu faaliyetlerde, işlenmiş olan veya işlendiği iddia edilen suçla orantılı olmalı, risk ve ihtiyaç faktörleri ile mağdurun hak ve menfaatleri de dahil olmak üzere şüpheli veya failin kişisel durumları dikkate alınmalıdır. Bu faaliyetler, hükmedilen yapıtlım veya tedbirin amaçları ile sınırlı olmalıdır.

35. Uygulama makamları, kanıta dayalı (*evidence-based*) ve mesleki standart kurallarıyla uyumlu olan çalışma yöntemleri kullanılmalıdır.

36. Kamusal yapıtlım veya tedbirin doğrudan doğruya uygulanmasından kaynaklanan masraflar normal şartlar altında şüpheli veya faile yüklenmemelidir.

Denetim ve Kamu Hizmeti

37. Kamusal yapıtlımlar ve tedbirler, yüksek düzeyde denetim veya kontrol içerdiği durumlarda dahi suçtan vazgeçilmesini (*desistance from crime*) desteklemelidir.

38. Rehabilitasyona yönelik programlar ve faaliyetler, çeşitlendirilmiş yöntemlere dayalı olmalıdır. Şüpheli veya failerin belirli program ve faaliyetlerle yükümlendirilmesi süreci net kriterler ile yönlendirilmelidir.

39. Kamu hizmeti (*community service*) ile yükümlendirilen failere verilen görevler, sosyal anlamda faydalı ve anlamlı olmalı ve mümkün olduğu kadar failin becerilerini kullanmasına ve/veya geliştirmesine imkân sağlamalıdır.

40. Kamu hizmeti, uygulama makamları ve personeli yararına veya ticari kar elde etmek amacıyla gerçekleştirilmemelidir.

41. Kamu hizmeti ifa eden failerin çalışma ve mesleki koşulları, yürürlükteki tüm sağlık ve güvenlik mevzuatına uygun olmalıdır. Failler, kamu hizmetinin yerine getirilmesinden kaynaklı kaza, yaralanma ve kamusal mali sorumluluğa (*public liability*) karşı sigortalanmalıdır.

Dosya Kayıtları, Verilerin Korunması ve Gizlilik

42. Kişisel dosya kayıtları uygulama makamı tarafından oluşturulmalıdır. Kayıtlar güncel bir halde tutulmalıdır, böylece diğer hususların yanı sıra, kişinin yapıtlım veya tedbirin şartları veya öngörülen yükümlülüklerle uyumluluk düzeyi hakkında zorunlu olan raporlar hazırlanabilmelidir.

43. Kişisel dosya kayıtlarındaki bilgiler sadece hükmedilen yaptırım veya tedbire ve bunların uygulanmasına ilişkin hususları içermelidir. Bu tür bilgiler, mümkün olduğu kadar güvenilir ve objektif olmalıdır.

44. Gözetim görevlisi normal şartlar altında, şüpheli veya failleri haklarındaki dosya kayıtları ve düzenlenen raporların içeriği hakkında bilgilendirmelidir.

45. Şüpheli veya fail ya da onlar adına hareket eden kişi, diğerlerinin mahremiyet hakkına hanel getirmediği ölçüde kendilerine ait kişisel dosya kaydına erişebilmelidir.

46. Şüpheli veya fail, dosya kaydının içeriğine itirazda bulunma hakkına sahip olmalıdır. Çözüme kavuşmamış anlaşmazlığa ilişkin hususlar dosyada kayıt altına alınmalıdır.

47. Kişisel dosya kaydında yer alan bilgiler, ancak yasal olarak bu bilgilere erişim hakkı olanlara açıklanmalıdır. Açıklanan bilgiler, bilgi talep eden makamın hukuki amaçlarıyla ilgili olduğu ölçüyle sınırlandırılmalıdır.

48. Kamusal yaptırım veya tedbire ilişkin uygulamanın sonunda, uygulama makamının elinde bulunan dosya kayıtları imha edilmeli veya ulusal veri koruma mevzuatı uyarınca arşivlenmelidir.

49. Kamu hizmeti için çalıştırma yapılan iş yerleriyle iş yerleri veya her tür kişisel ve sosyal yardımı temin eden kuruluşlara kişiler hakkında verilen bilgilerin türü ve kapsamı, söz konusu işlemin amacı kapsamında belirlenecek ve bununla sınırlı olmamalıdır. Özellikle, normal şartlar altında suça ilişkin bilgiye yer verilmemelidir.

Bölüm IV: Toplum Katılımı

50. Toplumla yeniden bütünleşme (*reintegration*) kamusal yaptırımlar ve tedbirlerin önemli bir hedefi olduğu için uygulama makamları, şüpheliler ile faillerin ihtiyaçlarını karşılamak, toplumsal kaynaşmayı teşvik etmek ve toplum güvenliğini artırmak için diğer kamusal veya özel kuruluşlar ve yerel topluluklar ile aktif bir işbirliği halinde faaliyet göstermelidir.

51. Gerçek kişiler ile özel ve kamu kurum ve kuruluşları dahil olmak üzere toplum, kamusal yaptırımlar ve tedbirlerin uygulanması sürecine katılmaya teşvik edilmelidir. Şüpheli ve failere, toplumla anlamlı bağlarını geliştirilmesi, iletişim ve destek bağlamındaki fırsatlarının artırılması konusunda yardımcı olunması ve kamunun bu kişilerin sosyal anlamda yeniden bütünleşme sürecine olumlu katkıda bulunmaya teşvik edilmesi için girişimde bulunulmalıdır.

52. Toplum katılımı süreci, kişi veya kurumların maddi çıkar sağlaması amacıyla gerçekleştirilmemelidir.

53. Sürece katılan kuruluşlar ve toplumdan seçilen kişiler, ancak kanunda öngörülen veya kamusal yaptırımlar veya tedbirlere hükmedilmesinden veya bunların uygulanmasından sorumlu olan makamlar tarafından belirlenen kapsamda gözetim yapabilmelidir. Bu durumlarda, karar verme veya uygulama makamları, kamusal yaptırım veya tedbirin uygun şekilde yerine getirilmesine ilişkin tüm sorumluluğunu sürdürmeli ve süreçte rol alan tüm tarafların dürüstlüğüne, güvenliğini ve bütünlüğünü sağlamak için gerekli çabayı göstermelidir.

54. Süreçte yer alan kurumlar ve toplumdan seçilen kişiler, mahremiyet gereklilikleri ile şüpheli ve faillerin haklarına saygı gösterilmesi ilkesi ile bağlı olmalıdır.

55. Uygulama makamının, kamusal yaptırım veya tedbire tabi olan şüpheli veya failere hizmet sağlayacak kurum veya kişilerle doğrudan ilişki kurması halinde bir anlaşma/mutabakat (*agreement*) hazırlanmalı ve bu anlaşmada özellikle bu kurum veya kişilerin görevlerinin mahiyeti ve bu görevlerin ifa edileceği yöntem belirlenmelidir.

Bölüm V: Rıza, İşbirliği ve Uygulama/İnfaz

56. Kamusal yaptırımlar veya tedbirlere ancak uygun koşul veya yükümlülüklerin kararlaştırıldığı ve şüpheli veya failin bu koşul ve yükümlülükler konusunda işbirliği yapacağı ve bunlara uyacağına bilindiği durumlarda hükmedilmelidir.

57. Şüpheli veya failin rızasının gerektiği durumlarda, bilgilendirme yapılmalı ve alınan rıza açık/net olmalıdır.

58. Söz konusu rıza, hiçbir zaman şüpheli veya faileri temel haklarından mahrum bırakacak sonuçlar doğurmamalıdır.

59. Şüphelinin rızası, aksi kanunla öngörülmediği sürece, yargılama öncesinde (*before trial*) veya yaptırım yerine uygulanacak olan bir kamusal tedbire hükmedilmesinden önce alınmalıdır.

60. Kamusal yaptırım veya tedbirde belirtilen koşullar ve yükümlülükler, kişilerin ihtiyaçları ve koşulları ile mükerrer (ve özellikle de ciddi zarara neden olan) suç işleme riskleri dikkate alınarak belirlenmelidir.

61. Resmi belgelere ilave olarak, şüpheli ve failler, uygulamaya geçilmeden önce yaptırım veya tedbirin mahiyeti ve amacı ile uyulması gereken koşullar ve yükümlülükler hakkında anladıkları dilde ve gerekli ise yazılı olarak bilgilendirilmelidir.

Bölüm VI: Uymama ve Kaldırma

62. Kamusal yaptırım veya tedbirin uygulanmaya başlanması esnasında, şüpheli ve failler; yaptırım veya tedbirin mahiyeti ile kendilerinden ne beklendiği, kararda belirtilen koşullar ve yükümlülükler uymamasının sonuçları ile belirtilen koşul ve yükümlülükler hiç veya yeterince uyulmaması nedeniyle karar makamı önüne tekrar çıkarılabileceği durumlar hakkında bilgilendirilmelidir.

63. Uygulama makamı, şüpheli veya failin gerekliliklere hiç veya yeterince uymaması halinde izlenecek prosedürleri açıkça belirlemelidir.

64. Yaptırım veya tedbirin kaldırılmasına yönelik prosedürün uygulanmasını gerektirmeyen küçük ihlaller, takdire bağlı yöntemlerle veya gerek duyulması halinde idari bir işlemle derhal ele alınmalıdır. Bu durumlarda, şüpheli veya faile açıklama yapma (*comment*) fırsatı verilmelidir. İzlenen prosedür ve sonuç, kişisel dosya kaydına işlenmeli ve ilgili kişiye derhal ve açık bir şekilde açıklanmalıdır.

65. Kamusal yaptırım veya tedbirde öngörülen koşullar veya yükümlülükler bariz bir şekilde uyulmaması, uygulama makamı tarafından karar makamına yazılı olarak derhal rapor edilmelidir.

66. Koşullara ve yükümlülükler uylmadığı konusunda düzenlenen yazılı raporda söz konusu ihlalin ortaya çıktığı durum ve koşullara ilişkin objektif ve detaylı bir açıklamaya yer verilmelidir.

67. Kamusal yaptırım veya tedbirin değiştirilmesi veya kaldırılmasına ilişkin karar, kanunla öngörülen makam tarafından alınmalıdır. Karar makamı, uygulama makamı tarafından rapor edilen hususları detaylı bir şekilde inceleyip değerlendirdikten sonra yaptırım veya tedbirin değiştirilmesi ya da kısmen veya tamamen kaldırılmasına ilişkin bir karar vermelidir.

68. Kamusal yaptırım veya tedbirin kaldırılmasına ilişkin karar sonucunda kişi hakkında hapis cezası kararı verilmesi zorunlu olmamalıdır.

69. Karar makamı kamusal yaptırım veya tedbirin değiştirilmesine ya da kısmen veya tamamen olarak kaldırılmasına karar verirken; şüpheli veya failin, ilgili belgeleri inceleme ve yerine getirilmesi gereken koşul veya yükümlülüğün ihlal edildiği iddiası ile ilgili olarak kendi durumu hakkında açıklama yapma

fırsatına sahip olmasını temin etmelidir. Şüpheli veya fail, hukuki yardımından faydalanma hakkını haiz olmalıdır.

70. Kamusal yapıtlım veya tedbirin kaldırılması söz konusu olduğunda, öngörülen koşullara ve yükümlülöklere uyulan kısımları dikkate alınmalıdır. Fail tarafından yapıtlım veya tedbirin ihlal edilmesi nedeniyle hapis cezası verilmesi halinde, uyulan kısımlar hapis cezasının uzunluğu belirlenirken dikkate alınmalıdır.

71. Kamusal yapıtlım veya tedbir gereğince belirlenmiş koşul veya yükümlölük, durumlardaki değişiklikler ve/veya şüpheli ya da failin kaydettiği gelişme dikkate alınarak karar makamı tarafından değiştirilebilmelidir. Koşullar veya yükümlölüklerde değişikliğe gidilmesi konusunda şüpheli veya fail ile uygulama makamı tarafından ya da kanundan kaynaklı bir gereklilik halinde başvuruda bulunulabilmelidir.

72. Kanun uyarınca karar makamı; şüpheli veya failin gerekli koşul ve yükümlölükleri yerine getirdiğinin tespit edildiği ve yapıtlım veya tedbirin amacını gerçekleştirmek için uygulamaya devam edilmesinin artık gerekli olmadığı sonucuna varıldığı durumlarda yapıtlım veya tedbirin hükmedildiği süre dolmadan sonlandırabilmelidir. Bu gerekçelerle yapıtlım veya tedbirin sonlandırılması konusunda şüpheli veya fail ya da uygulama makamı tarafından başvuruda bulunulabilmelidir.

Bölüm VII: Kurum, Personel ve Kaynaklar

Genel Olarak

73. Uygulama birimlerinin yapısı, statüsü ve kaynakları, bu birimlere verilen görevler ve sorumlulukların kapsamı ve güçlüğüne (*complexity*) uygun olmalı ve birimler tarafından sağlanan hizmetlerin önemini yansıtmalıdır.

74. Uygulama makamları, görevlerini ve yükümlölüklerini etkin ve uygun bir şekilde yerine getirmek için adalet sisteminin diğer kurumları, destekleyici kurumlar ve sivil toplum ile işbirliği halinde çalışmalıdır.

75. Kamusal yapıtlımlar ve tedbirlerin uygulanmasından sorumlu makamların faaliyetleri, işlevleri, hedeflerini ve temel değerlerini tanımlayan belirli bir politika belgesi (*policy statement*) bulunmalıdır. Bu belgeye olarak hizmet planlamaları ile uygulamaya ilişkin talimatlar ve yönlendirmeler yazılı olarak eklenmelidir.

76. Uygulama makamları, iç denetim sistemleri kurmalı, böylece kurumun ve personelinin performansını takip etmelidir.

Personel

77. Uygulama makamları; yapıtlar ve tedbirlerin uygulanması aşamasında görev alan personele ilişkin Avrupa Konseyi metinlerinde belirtilen ilkeler uyarınca istihdam edilmiş ve eğitim almış yüksek nitelikli personele sahip olmalıdır.

78. Personel, uygulama makamına karşı sorumlu olmalıdır. Bu makam, personelinin görevlerini, haklarını ve sorumluluklarını belirlemeli; personelin yönetimi ve denetimi konusunda gerekli düzenlemeleri yapmalı ve personelin ifa ettiği işin uygunluğu, verimliliği ve geçerliliği konusunda değerlendirme yapmalıdır.

79. Genel konularda ve özellikle istihdam koşullarına ilişkin hususlarda yönetim, personelle görüş alışverişinde bulunulmasını temin edecek düzenlemeler yapılmalıdır.

80. Personelin işe alınması, seçilmesi ve terfi ettirilmesi süreçlerinde ırk, renk, etnik köken, cinsiyet, cinsel yönelim, din, siyasi veya diğer görüşler, ekonomik ve sosyal statü temelinde ayrımcılık yapılmamalıdır.

81. Personelin istihdamı ve seçimi sürecinde, belirli gruptaki kişilerin özel ihtiyaçları ve denetlenecek şüpheli veya failerin çeşitliliği dikkate alınmalıdır.

82. Uygulamadan sorumlu personel sayısı, görevlerin etkin bir şekilde yerine getirilmesini sağlayacak sayıda olmalıdır. Personel, görevlerinin ifası için gerekli olan kişisel özellikler ve mesleki nitelikleri haiz olmalıdır.

83. Uygulamadan sorumlu personel, faaliyet alanları, uygulamaya ilişkin görevleri ve işlerinin etik gerekliliklerini tam olarak kavrayabilmelerine imkân tanıyacak yeterlilikte eğitimi haiz olmalıdır. Personele verilen eğitim, gerçekleştirdikleri işe katkı sağlamalarını teşvik edecek nitelikte olmalıdır. Personelin mesleki yeterlilikleri verilecek eğitimler ve performans değerlendirmeleri ile düzenli olarak geliştirilmelidir.

84. Personelin maaşları ve çalışma koşulları, onların yetenekleri ve sorumlulukları ile orantılı olmalıdır. Personel; yasal, finansa ve çalışma saatleri temelinde görevlendirilmeli, böylece mesleki ve kişisel gelişimin devamlılığı sağlanmalı, çalışanların görevlerine ilişkin sorumluluk bilinci güçlendirilmeli ve çalışma koşullarına ilişkin statüleri, benzer görevler ifa eden diğer profesyonel kişilerle aynı düzeyde olmalıdır.

Gönüllülerin Sürece Dâhil Edilmesi

85. Uygulama makamı; yaptırımlar ve tedbirlerin uygulanması aşamasında toplumun katılımını artırmak için faaliyetlerine katkı sağlamak amacıyla gönüllü kişilerle çalışmalıdır.

86. Gönüllüler, kamusal yaptırımlar ve tedbirlerin uygulanmasına önemli katkılar sağlayabilirler; ancak profesyonel kişilerce yürütülmesi gereken faaliyetleri gerçekleştirmemelidirler.

87. Uygulama makamları, toplumdan seçilen gönüllü kişilerin seçilme kriterlerini ve usullerini, bu kişilerin görevleri, sorumlulukları, yetki ve hesap verebilirlik sınırları ile diğer hususlarla ilgili kriterler belirlemeli, onlara gerekli olan eğitim verilmelidir.

88. Gönüllüler, profesyonel personel tarafından yönlendirilmeli ve desteklenmeli, ayrıca; kendilerine verilen rollerin sınırları dâhilinde becerilerine ve ilgi alanlarına uygun olan görevleri yapmalarına imkân tanınmalıdır.

89. Gönüllüler, uygulama makamı tarafından kendilerine verilen görevleri ifa ederken ortaya çıkan kaza, yaralanma ve kamusal mali sorumluluğa (*public liability*) karşı sigortalanmalıdır. Gönüllülerin yeterli ölçüde sigortalı olmasının temini uygulama makamının görevidir. İfa ettikleri görev boyunca yapılacak zorunlu harcamalar gönüllülere geri ödenmelidir.

Mali Kaynaklar

90. Uygulama makamları, kamu fonlarından temin edilen yeterli mali kaynaklara sahip olmalıdır. Üçüncü taraflarca mali katkı veya başkaca destekler sağlanabilir; ancak uygulama makamları hiçbir zaman mali açıdan üçüncü taraflara bağlı olmamalıdır.

91. Uygulama makamlarının üçüncü taraflarca sağlanan mali destekleri kullandığı durumlarda izlenecek usulleri, bu bağlamda belirli sorumluluk yüklenen kişileri ve kaynakların kullanımını denetleyen yöntemlerin belirlendiği kurallar bulunmalıdır.

Bölüm VIII: Denetim, İzleme ve Şikâyet Usulleri

92. Uygulama makamları, denetime açık olmalı ve yetkili makamlara ifa ettikleri görevlerle ilgili olarak düzenli bir şekilde raporlar sunmalı ve geri bildirimde bulunmalıdırlar. Uygulama makamları, denetime ve/veya izleme sürecine tabi olmalı ve bu süreçlerde tam bir işbirliği sergilemelidirler. Resmi kurumlar ve bağımsız izleme kurumları tarafından yapılan denetimler sonucunda elde edilen bulgular kamuyla paylaşılmalıdır.

93. Uygulama makamı tarafından alınan kararlar veya alınması gereken bir kararın alınmaması veya yaptırım veya tedbire ilişkin genel konularda uygun, basit ve tarafsız bir şikâyet (*complaint*) usulü bulunmalıdır.

94. İlk derecedeki uygulama makamı, yaptırımlar veya tedbirlerin uygulanmasına ilişkin şikâyetleri ele alarak ve araştırmalıdır. Şikâyetler, gecikmeksizin incelenerek ve karara bağlanmalıdır.

95. Şikâyeti inceleyen kişiler, konuyu karara bağlamaları için gerekli olan tüm bilgileri toplamalıdır. Bu yönde bir talepte bulunulması halinde, şikâyet sahibinin bizzat dinlenilmesi konusundaki isteği dikkatli bir şekilde değerlendirilmelidir.

96. Şikâyeti inceleyen kişilerin verdiği karar ve bu kararın gerekçesi; şikâyet sahibine, uygulama makamına ve ilgili personele yazılı olarak bildirilmelidir.

97. Şikâyet sahibi, kendi seçtiği bir kişiden danışmanlık veya destek alabilmeli; gerek duyması halinde hukuki yardımından faydalanabilmelidir.

Bölüm IX: Araştırma, Değerlendirme, Basın ve Toplumla Birlikte Çalışma

98. Kamusal yaptırımlar ve tedbirlere ilişkin araştırma yapılması teşvik edilmelidir. Kamusal yaptırımlar ve tedbirler düzenli bir şekilde değerlendirmeye tabi tutulmalıdır. Programlar ve faaliyetler ilgili araştırmalar sonucunda ortaya çıkan bilgilere göre yapılandırılmalıdır.

99. Program ve faaliyet sonuçlarının niteliğini azami seviyeye çıkarmak amacıyla bunlara ilişkin fayda ve dezavantajların çeşitli perspektiflerden değerlendirilmesine imkân tanımak için verimlilik ve performans kıstasları belirlenmelidir. Programlar ve faaliyetlerin ifasına ilişkin standartlar ve performans göstergeleri oluşturulmalıdır.

100. Uluslararası düzeyde onaylanan etik standartlara uygun yeni kamusal yaptırımlar ve tedbirler, deneme amaçlı olarak uygulamaya konulmalıdır. Yürütülecek pilot projeler veya denemeler, bu Kuralların ruhuna uygun olarak gerçekleştirilmeli, dikkatli bir şekilde izlenmeli ve değerlendirmeye tabi tutulmalıdır.

101. Politika belirleyiciler, kanun koyucular, yargı makamları ve halk, hapis cezasına daha az başvurulması sonucunda elde edilen ekonomik ve sosyal faydalar ile kamusal yaptırımlar ve tedbirlerin avantajları hakkında sürekli olarak bilgilendirilmelidir. Belirli bir halkla ilişkiler politikası mevcut olmalıdır.

102. Kamusal yaptırımlar ve tedbirlerin mahiyeti ve içeriği ile bu yaptırımlar ve tedbirlerin farklı uygulama yöntemleri hakkındaki bilgilerin mevcut olmasını sağlamak için etkin bir çaba gösterilmelidir, böylece halkın kamusal yaptırımlar ve tedbirleri anlayabilmesi ve suç teşkil eden eylemler için yeterli ve inandırıcı bir karşılık olarak kabul etmesi sağlanmalıdır.

103. Yargı makamları ile diğer karar makamları, kamusal yaptırımlar ve tedbirlerin güçlü yönleri ve sınırları ile ilgili anlayışın yayılmasını sağlamak için kamusal yaptırımlar ve tedbirlerin uygulanmasına ilişkin politikaların oluşturulması ve gözden geçirilmesi sürecinde yer almalı ve sonuçlardan haberdar edilmelidir.

104. Uygulama makamlarınca şüpheliler ve failer, gözetime tabi tutulma tecrübesiyle ilgili değerlendirmelerini ilgili makamlar ile paylaşmaya teşvik edilmeli, böylece politika ve uygulamaların iyileştirilmesi sağlanmalıdır. Uygulama makamları, mağdurların da katılımının sağlandığı faaliyetlerde onların da görüşlerini almalıdır.

Bölüm X: Kuralların Gözden Geçirilmesi

105. Bu Kurallar, düzenli olarak gözden geçirilmelidir.